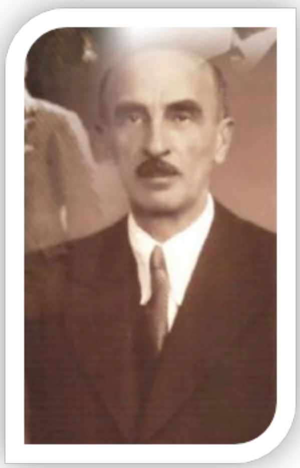
*Revista “**Insemnări Sociologice**“. Director: Traian Brăileanu. Anul IV. Nr. 4, 1 Octomvrie 1940*

Națiunea și Puterile sociale

I. Introducere. II. „Puterile" la Aristotel, Locke și Montesquieu. III. Cele șase puteri sociale. IV. Conflictul și împăcarea puterilor sociale. V. Mecanism social și comunitate. VI. Constituția „ideală" a națiunii.

I

Teoreticienii cari vreau să ne descrie care ar fi constitutia ideală, cea mai perfectă, a Statului nu pot face altceva decît să ne arate că ea ar trebui să fie asemănătoare celei a familiei unitate perfectă, dragoste şi simpatie între cetăteni şi conducere parintească. Aşa imaginea familiei patriarhale din antichitate i-a făcut pe *Platon* şi *Aristotel* să considere monarhia ca cea mai bună formă de guvernămînt, ca cea mai bună constituţie, croită după imaginea familiei patriarhale perfecte...

Dar aşa cum familiile concrete nu sînt perfecte, fie din cauza împrejurărilor sau a imperfectiunii naturii umane, aşa nici Statele concrete nu vor fi perfecte. Ceea ce vede bine Aristotel. Oamenii năzuesc spre perfecţiune, spre înfăptuirea idealului, dar operele lor rămîn totdeauna - omeneşti.

Aşa în viata familiilor, aşa şi'n cea a Statelor. Din năzuinta spre perfectiunea constituţiei Statului s'a născut doctrina “separatiunii puterilor", care a avut un răsunet atît de mare în secolele 17, 18 şi 19. Formularea în care ea a pătruns în constitutiile scrise ale Statelor civilizate este cea dată de *John Locke* si de *Montesquieu*, mai ales.

Doctrina lui John Locke nu reprezintă însă o rezolvare teoretică, ştiinţifică, a problemei ci mai degrabă una din deslegările practice posibile in conditiunile istorice de atunci şi în condiţiuni asemănătoare. In lupta ce s'a dat atunci între regii Angliei si parlament, s'a ajuns în sfîrşit, după lungi frămîntări şi mari zguduiri sociale, la o împăcare a intereselor, la un compromis, din care a rezultat constitutia Statului englez din vremea lui *John Locke*. Acest filosof, bun observator al faptelor şi bun teoretician şi polemist, a apărut noua aşezare politică împotriva celor ce serveau interesele absolutismului, între cari cel mai de seamă a fost *Thomas Hobbes*. *Doctrina lui Locke*, răspîndită în urmă, în formularea lui Montesquieu, în întreaga lume şi aplicată în multe State, n'a dat însă pretutindeni aceleaşi rezultate. Teoria a trebuit să se supună realităţii, deşi fără îndoială a contribuit la rîndul ei să influenteze faptele oamenilor politici înlesnindu-le să se orienteze în acţiunea lor de organizare a Statelor moderne.

Ea a servit încă îndreptar mai întîiu organizării Statelor Unite ale Americei de Nord.

Constitutia din 1780 a Statului Massachusetts adoptă în întregime şi în mod radical principiul separaţiunii celor trei puteri: legislativă, executivă şi judecătorească. Pe această linie, au mers şi constitutiile scrise ale Statelor europene cari au trecut dela monarhia absolută la cea constitutională. Dar cu deosebiri, dacă nu în teorie, atunci fără îndoială în practică. In unele State tendinta de confuziune a puterilor sau de reunire a lor a fost mai pronunţată, în altele s'a observat poate tendinţa spre separaţiune.

In orice caz, după războiul mondial s'au ivit noui forme de organizare, cari au pus iarăş în discutie doctrina lui *Locke* şi *Montesquieu* şi i-au împins pe teoreticieni la o revizuire a ei. Amintesc aci studiul d-lui *Charles H. Wilson*, The separation of Powers under Democracy and Fascism (Political Sciences Quaterly - New-York, Vol. LII, Dec. 1937).

Autorul arată că problema are mai multe aspecte şi e subceptibilă de mai multe deslegări, şi anume după cum e vorba sau de organizarea natională a functiunilor politice derivînd din necesitatea diviziunii muncii, sau de libertatea cetătenească, deci de o problemă de filosofie socială, sau chiar de filosofie morală. Felul de rezolvare se va prezenta altfel după aceste diferite puncte de vedere. E evident că o analiză superficială a problemei ne poate da în teorie o deslegare eronată, şi, în urmă, în practică o serie de erori păgubitoare.

II

Lămurirea desăvîrşită a acestei probleme ar cere studii istorice foarte întinse şi, pe de altă parte, o analiză şi interpretare a teoriilor cari s'au ocupat de ea. Căci şi teoriile oglindesec pe lîngă părerile subiective ale autorilor, stări de fapt, cunoştintele ce şi le-au dobîndit ei prin observaţia faptelor.

Şi dela *Aristotel* trebue să pornim, ca totdeauna, cînd e vorba de ştiintă, mai ales de ştiinta socială,

In *Politica* sa, (Cartea VI, Cap. XI - trad. Dezidechi) Aristotel zice: „In orice Stat sînt trei părţi de care legiuitorul se va ocupa, dacă e întelept, să le rînduiască cît mai bine, şi avînd în vedere mai înainte de orice interesele fiecăruia. Aceste trei părti bine organizate, Statul întreg este, în mod necesar, bine organizat el însuş; şi Statele nu se pot deosebi în mod real decît prin organizatiunea diferită a acestor trei elemente. Cea dintîi, din aceste trei părti este adunarea generală, care deliberează cu privire la afacerile publice; a doua este corpul magistraţilor, căruia trebue să i se hotărască natura, atributiunile şi modul de numire; a treia este corpul “judecătoresc". Traducătorul romîn notează cu privire la cele “trei părti" despre cari vorbeşte Aristotel: “Iată teoria celor trei puteri, legislativă, executivă şi judecătorească. Montesquieu a schimbat-o puţin (Cartea XI, Cap. VI) şi n'a mentionat că o datorăm lui Aristotel". Ori, în L’esprit des lois, Cartea XI, Cap. VI. Montesquieu vorbeşte despre Constitutia engleză, deci despre constituţia unui Stat diferit de Statul lui Aristotel. In Cap. VIII, *Montesquieu* arată că cei vechi nu cunoşteau un guvernămînt care să se întemeieze pe o corporatiune a nobilimii, şi nici unul întemeiat pe un corp legislativ format din reprezentantii natiunii. Tot astfel, în Cartea XI, Cap. IX, spune: „Cei vechi, cari nu cunoşteau repartizarea celor trei puteri subt guvernământul unui singur om, nu-si puteau face o idee exactă despre Monarhie". Existenta nobilimii este însă hotărîtoare pentru organizarea Statului englez şi francez de atunci si, putem afirma, pentru Statul englez de azi. ,,Există, zice Montesquieu, într'un Stat totdeauna oameni, cari excelează prin naştere, bogătii sau functiuni onorifice. Datcă ei ar fi

amestecati în popor şi ar avea numai un vot, ca şi ceilalti, atunci libertatea comună ar fi servitudinea lor şi ei n'ar avea niiciun interes s'o apere, deoarece cele mai multe hotărîri ar fi împotriva lor. Participarea lor la legislatie trebue să stea în proportie cu celelalte privilegii ce le au în Stat; şi asta se întîmplă dacă ei formează o corporatiune a nobilimii care are dreptul să oprească întreprinderile poporului, ca şi poporul pe cele ale lor". Deaceea se vor institui si două adunări separate, compuse una din corporatiunea nobilimii, cealaltă din reprezentantii poporului. Dealtminteri, *Montesquieu* cercetează raportul între cele trei puteri şi la Romani, expunînd evolutia raportului lor.
Montesquieu deci cunoaste părerea lui *Aristotel*, dar teoria sa asupra celor “trei puteri" se întemeiază chiar pe cunoaşterea deosebirilor esentiale între Statele vechi şi Statele de pe vremea sa. In observaţia faptelor şi în teoria lui *John Locke* trebue si căutăm izvoarele doctrinei lui *Montesquieu*. De aici derivă şi deosebirea termenilor: Aristotel vorbeşte de trei *părti*, *Locke* si *Montesquieu* de trei *puteri*.

Pentru *Aristotel* există un singur corp *politic*, compus din elemente omogene, din cetăteni cu drepturi şi datorii egale. Şi, în principiu, fiecare cetătean are dreptul de a ocupa orice funcţie. E aceeaş problemă ce se pune azi pentru o “asociatie culturală" de pildă. Dar şi aci, pentru alegerea comitetului, a censorilar, apoi a diferitilor functionari înăuntrul comitetului, dela preşedinte pînă la casier şi bibliotecar, se consideră aptitudinile şi cunoştintele, iar pentru alegerea preşedintelui vor hotărî alte momente, în primul rînd prestigiul său derivînd din elemente rationale dar si irationale, cari la un loc constituesc superioritatea unei personalităti. *Aristotel* ştie că în Stat, naşterea, bogătia, cunostintele au o influentă. Pentru a se evita nemultumiri într'o democratie, unde toti cetătenii au aceleaşi drepturi politice, unele functiuni vor fi accesibile tuturora, altele numai celor pregătiti pentru ele. Pentru unele functiuni ar trebui să decidă tragerea la sorti, pentru altele alegerea, etc. Fiecare cetăţean trebue să aibă şi sentimentul că participă în mod efectiv la conducerea Statului si că are dreptul să ajungă la posturi de conducere.

Pentru *Aristotel*, deci, cele trei părti ale Statului derivă din necesitatea diviziunii muncii între oameni cu drepturi egale de a ocupa orice functie în Stat.
Cu totul altfel se înfăţişează problema in Statul lui *Locke* si al lui *Montesquieu*. Aci avern o *corporatie politică* înăuntrul *naţiunii*. Puterea politică e rezervată *nobilimii*. In fata acestei *puteri* se ridică altă putere: *poporul*. Avem deci doi termeni noui, cari pentru teoria lui *Aristotel* n'au importantă: *poporul* fără drepturi politice în Stat si *naţiunea*. Pentru teoria lui *Montesquieu* însă si cea a lui *Locke*, aceşti doi termeni sînt hotărîtori si schimbă toată înfătişarea problemei. Căci, în Anglia mai de vreme, în Franta si în celelalte tări mai târziu, începe lupta între popor si nobilime si această luptă se desfăşoară, în conditiuni diferite se'ntelege, cum s'a'desfăşurat pe vremuri cea între plebeieni şi patriicieni în republica romană. Termenul final al acestor transformări a fost, la Roma, monarhia militară, iar în diferitele State moderne, trecerea dela feodalism la monarhia constitutională şi, în unele State, la democratia integrală, ateniană. Dar să notăm bine: în conditiuni foarte deosebite. Şi, mai apoi, să nu uităm că Statele antice trecură şi ele prin faze asemănătoare, deoarece în timpurile protoistorice a existat şi la Greci, de pildă, un fel de feudalitate.

Pusă aşa problema, vedem că *Locke* şi *Montesquieu* confundă două chestiuni deosebite. Una este cea a organizării rationale a serviciilor publice, tinându-se seama de drepturile egale ale cetătenilor şi de pregătirea fiecăruia din ei pentru diferitele functiuni, cealaltă este cea a luptei între două categorii de oameni apartinînd aceleiaşi *natiuni* pentru

egalitatea drepturilor politice. Pe vremea lui *Locke* şi *Montesquieu*, lupta se dădea în jurul privilegiilor nobilimii, mai tîrziu se deschise lupta “poporului" împotriva plutocratiei, aşa cum de altfel această luptă nu lipseste nici în cetătile antice după disparitia aristocratiei de sînge.

Locke si *Montesquieu* găsese că „poporului" ar trebui să i se dea dreptul de a participa la legislatie, de a trimite reprezentanti în parlament. Dar este acest popor o massă omogenă compusă din indivizi? Fac parte din “popor" comerciantii, intelectualii de tot felul, tăranii, meseriaşii, muncitorii (proletarii)? Evident că nu. E şi aici vorba de o anumită categorie, de o anumită *stare socială*, de *burghezie*. Şi asa cum la Roma, în lupta între plebeieni şi patricieni, nu era vorba de sclavi şi cum nici *Aristotel* nu tine seama de sclavi şi meteci, aşa nici *Locke*, nici *Montesquieu* nu cuprind în termenul de popor decît burghezia care cere drepturi politice, dat fiind că contribue la cheltuelile necesare aparatului Statului.

Cînd, după multe lupte, *natiunile* deveniră corpuri politice, problema organizării Statului deveni asemănătoare celei expiuse de Aristotel, - dar rămase, în unele State, urma vechei concepţii şi a vechilor *puteri* în luptă. Rationalizarea serviciilor publice, între cari putem socoti şi legiferarea, nu mai prezintă nic o dificultate teoretică. In practică ea devine însă dificilă prin faptul că problema raportului între *puterile naţiunii* nu e încă rezolvată.
Aceasta e problema fundamentală a Statelor moderne, a *Statelor nationale*.

III

Redusă la sfera bine delimitată a organizatiei politice, “separatiunea puterilor" ni se înfăţişează deci, aşa cum expune si *Aristotel*, ca o problemă de tehnică socială, de rationalizare a serviciilor publice, ca o reglementare a *circulatiei elitelor* după criterii obiective.

Dar există o problemă mult mai largă a separaţiunii puterilor, luîndu-se în considerare, precum am spus, viata unei natiuni, a unei forme sociale care şi-a dobîndit toate caracterele unui *sistem evolutiv si autonom*. E meritul întemeietorului sociologiei, *A. Comte*, de a fi arătat însemnătatea acestei probleme. *A. Comte* pretinde anume că organizarea societătii trebue să se întemeieze pe o separatiune distinctă a puterii temporare de puterea spirituală. In Evul mediu, zice el, s'a realizat, desi în mod imperfect, această separatiune în raportul între Papă şi Impărat, între Biserică şi Stat. Postulatul lui *Platon* ca Statul să fie condus în mod efectiv de un filosof este după părerea lui *Comte*, inadmisibil. Pentru progresul omenirii, în orice domeniu de activitate, e necesară o separatiune între teorie şi practică, între ştiintă şi actiune. O confuzie sau reunire a acestor functiuni poate exista numai în societăti primitive sau cu o sferă foarte limitată; de ex. în vechea familie patriarcală unde şeful familiei detine şi conducerea efectivă şi posedă şi toate cunoştintele necesare acţiunii sale practice. In societătile progresate, chiar diviziunea muncii cere o separatiune a acestor două funcţiuni şi o bună orînduire a colaborării lor: Puterea spirituală să nu se amestece în conducerea efectivă a societătii, iar cea temporară să ţie totdeauna seama de teoriile elaborate de reprezentantii puterii spirituale. Principiul enuntat de *A. Comte* cuprinde în germene toată problema organizării societătilor civilizate, moderne. Dar doctrina sa trebueşte supusă unei analize complete, pentru ca să dobîndim toate elementele unei teorii în stare să dea roade pentru tehnica

socială cerută de organizarea Naţiunilor civilizate de azi.

Pornind dela acea fericită (cum i se pare lui) separatiune a Bisericii şi Statului în Evul mediu, *A. Comte* păstrează dichotomia şi pentru societatea modernă, dar cu două schimbări radicale. Adică, prin evolutia necesară a spiritului uman spre positivism preotii vor fi înlocuiti, după părerea lui *Comte*, de savanti, iar elita politică, aristocratii, de industriaşi (cum arătase *Saint-Simon*). Dar realitatea n'a vroit să se supună nici legii celor trei stadii a lui *Comte*, ea n'a vroit să se supună nici doctrinei marxiste, nici conceptiei lui *Spencer* despre trecerea dela tipul războinic al societătii la cel industrial (pasnic). Observatia nepărtinitoare a faptelor, sprijinită si pe o cunoastere mai temeinică a istoriei societătilor vechi, si mai ales emanciparea sociologiei de subt influenta filosofiei istoriei si a filosofiei sociale unde ideea *progresului* indefinit călăuzea "explicarea" faptelor, ne arată însă că în societătile moderne s'a înfăptuit o diferentiere mai complexă a functiunilor sociale. Adică: pe lîngă preoti s'au ivit savantii laici, precum pe lîngă,elita politică s'a ridicat o nouă elită, cea economică. Intre aceste *puteri* noui s'au ivit conflicte, lupte pentru întîietate, nouile puteri năzuind să se substitue celor vechi, cel putin să si le subordoneze cu desăvîrsire. De aci s'au ivit crizele politice si revolutiile în Statele europene, începînd cu revolutia franceză. Faptul că Anglia a fost ferită de aceste revolutii nu se datoreste aplicării doctrinei lui *Locke* despre separatiunea puterilor în Stat, ci fiindcă între *puterile reale*: între reprezentantii Bisericii, cei ai Stiintei, ai Statului, ai Industriei s'a înfăptuit o colaborare pasnică, printr'o delimitare a sferelor de competintă si o înfrînare a tendintelor de dominatiune exclusivă si despotică a unei singure puteri. După aprigile lupte religioase, politice si economice din sec. 16 si 17, Anglia ajunse, nu numai prin întelepciunea conducătorilor dar si prin favoarea împrejurărilor, la o desvoltare pasnică a vietii sociale, ferită de zguduiri prea pronuntate. Teoria lui Comte despre separatiunea celor două puteri, spirituală si temporală, trebueste deci rectificată în mod radical. In realitate trebue să socotim cu atîtea puteri cîte categorii de activităti sociale se desprind în sînul unei natiuni, si în fiecare categorie trebue să deosebim apoi, într'o măsură oarecare, teoria de practică, întrucît teoreticienii ei însisi formează din punct de vedere general o categorie deosebită de cea a practicienilor, dar, din alt punct de vedere, teoreticienii ei însisi se deosebesc între olaltă prin legăturile ce le are teoria lor cu anumite activităti practice. Facultătile si specialitătile la Universitătile noastre ne arată diferentierea dictată de aceste raporturi. Problema separatiunii, dar si a cooperării *puterilor* este deci cu mult mai complicată decum si-a imaginat-o *A. Comte* si ea cuprinde o sferă cu mult mai largă decît este cea considerată de *Aristotel*, *John Locke* si *Montesquieu*.

Şi, la începutul expunerilor noastre am arătat pe scurt pe ce cale putem spera să rezolvăm problema. Trebue să fixăm mai întîiu despre care *formă socială* e vorba, pentru a fixa apoi puterile cari îi determină structura şi evolutia.

Ne putem îndrepta cercetarea asupra Familiei, Statului, Bisericii, Şcolii, Economiei. In toate aceste forme, problema organizatiei implică şi pe cea a separaţiunii si colaborării "puterilor" (în sensul lui *Aristotel*).

Dar dacă *teoria* îşi poate alege forma, poate şi trebue să-şi delimiteze din motive metodologice sfera de cercetare, pentru practică, adică pentru aplicarea teoriei în vederea unei organizări mai bune a unei societăti concrete, problema e mult mai complicată.. Căci orice societate concretă se naste din interferente formelor pure, teoretice. Fiecare societate, ca sistem autonom, adică desprinsă ca unitate fată de alte societăti, este şi

Familie si Stat si Biserică şi sistem economic. Tipul unei astfel de societăţi este *Statul national*, adică o comunitate umană care reprezintă o unitate şi biologică şi morală şi religioasă şi estetică şi politică şi economică, unitate care se manifestează aidică, poate fi constatată prin tipul unitar de rasă, prin unitatea graiului, a moravurilor, credintelor, a solidaritătii servind apărării teritoriului, a patriei împotriva vecinilor şi prin autarchia economică.

Din acest punct de vedere, grupul familial, comunitatea biologică, reprezintă punctul initial, logic şi istoric, al societătii umane, iar natiunea termenul final, adică cea mai largă comunitate care poate fi prinsă şi organizată într'o unitate perfectă.

Intre aceşti doi termeni oscilează societătile concrete, istorice. Stim, din antichitate dar şi din istorie în general, că o natiune poate fi divizată în multe State, că un Stat poate cuprinde mai multe natiuni; că natiune poate fi divizată în multe comunitāti religioase, cum si că o comunitate religioasă poate cuprinde mai multe natiuni; tot astfel cu unităţile economice în raportul lor ca natiunea, Statul şi Biserica. Dar năzuinta tuturor societātilor umane este, aşa ne dovedeşte istoria şi aşa o simtim şi noi, de a ajunge la o *unitate perfectă*, din toate punctele de vedere, deci la ceea ce, în zilele noastre, e numit Stat national. Iar o astfel de unitate nu se poate naste decît din cooperarea tuturor *puterilor sociale*. Nu din lupta lor şi tendinta de anihilare reciprocă, ci din sprijinul lor reciproc în vederea închegării tot mai strînse a unitātii sociale. De aci urmează ca regulă practică, izvorîtă din regulele tehnice generale, separatiunea puterilor şi delimitarea sferelor de actiune, precum şi ierarhizarea lor după importanta ce-o au pentru păstrarea unitātii.

Aşadar, într'o societate organizată după aceste principii nu pot exista conflicte între politică şi morală, politică si economie, morală şi religie, politică şi religie, religie şi economie, etc., etc., ceea ce înseamnă că nu pot exista conflicte şi lupte între *reprezentantii acestor puteri*. Marea problemă este, pentru practică, de a organiza o societate în acest fel ca să se evite luptele.

In teorie, se'ntelege, rezolvarea e uşoară, deoarece teoria procedează pe calea constructiei rationale, ea construeşte o organizatie ideală, realizabilă *în ipoteza* că se vor găsi practicieni cari să aibă toate însuşirile şi toată pregātirea tehnică pentru înfăptuirea operei.

Arhimede a demonstrat că poate mişca pămîntul în ipoteza că i se dă un punct de sprijin în Univers pentru aplicarea pîrghiei. E rîndul practicienilor să găsească punctul de sprijin şi să aplice pîrghia după calculele teoriei.

In domeniul social problema e mai uşoară decît în cazul lui *Arhimede*. Cunoastem doar sufletul uman îndeajuns şi-l vom cunoaşte şi mai mult, şi ştim deci că el se naşte cu scînteia dorintei de desăvîrşire morală, de năzuintă spre închegarea unei comunităti morale împreună cu cei de-un sînge şi de-o lege. Arta socială stă în a face ca acea scînteie să se prefacă în flacără.

Mijlocul de a înfăptui acest lucru este, precum a arătat Platon şi a demonstrat istoria, educatia. *Educatorii* sînt tehnicienii cari trebue să realizeze în domeniul social, ceea ce inginerii realizează în domeniul fizic, material.

Noi am înfăţişat, într'o schită foarte sumară se'ntelege, una din problemele fundamentale, pe cea a separatiunii puterilor sociale.

Nu mă îndoesc însă că tinerii sociologi, din toate tările, vor rezolva problema în scurtă vreme, precum sper că şi practicienii vor profita de luminile ştiintei în năzuinta lor de a pune de acord *puterile societătii* evitînd conflicte între ele. Aceste puteri nu sînt trei cum

credea *Aristotel* şi *Montesquieu*, nici patru cum ne spune *Locke* 1), nici două, cum presupune *Comte*, ci sînt atîtea cîte putem descoperi prin observatia vietii sociale. După părerea noastră sînt şase puteri: *biologică, morală, religioasă, estetică, economică şi politică.* Ele corespund ordinelor sau formelor în cari e prinsă viata umană, şi ar putea fi numite sau puteri sociale sau *principii de unitate* ale acelor forme din a căror înlănţuire se nasc comunitătile umane concrete şi istorice.

IV

Credinta că legiuitorul poate ajunge la o constitutie "ideală" a Statului prin buna orînduire a celor "trei părti" Ăristotel (sau prin separatiunea şi echilibrarea celor „trei puteri" *Locke, Montesquieu*) s'a dovedit că nu se întemeiază decît pe faptul că *diviziunea muncii în Stat* poate fi raţionalizată, printr'o potrivită organizare a serviciilor publice (politice). Fără îndoială însă, că altfel se prezintă această problemă practică în cetatea antică, altfel într'un Stat teritorial; altfel în Statul feodal, altfel în Statele moderne. Si în aceste din urmă, problema se pune altfel într'un Stat national "închis", continental, altfel într'un imperiu colonial, - tinîndu-se seama, se 'ntelege, şi de istoria fiecărui Stat în parte. Adică rationalizarea merge în aceaaş directie şi teoria lui *Aristotel* ne arată un caz tipic, întrucît ne prezintă un Stat ce se apropie de forma politică pură (teoretică).

Dacă construim, anume, o comunitate compusă din cetăteni, adică din indivizi a căror ocupatie principală (dacă nu exclusivă) este politica (apărarea comunitătii împotriva altor comunităti), *diviziunea muncii politice* va fi totdeaurna aceeaşi: vor fi guvernanti şi guvernati. Iar rationalizarea muncii va merge pe linia selectionării conducătorilor în temeiul "meritului personal" şi repartizarea idivizilor în serviciile publice se va face după pregătirea lor 2).

Teoretic deci putem porni, în constructia Statului ca formă pură, dela ficţiunea *omului politic*, aşa cum în teoria economică se construeşte sistemul economic în temeiul fictiunii *omului economic*.

Inăuntrul unei *forme pure* nu poate fi vorba de *puteri*, ci numai de *funcţiuni*. Se pot ivi se'ntelege, conflicte între indivizi pentru ocuparea diferitelor functiuni pentru înaintarea în ierarhie, dar *rationalizarea* este tocmai mijlocul de a reglementa (asa cum arată Aristotel) această circulatie în mod paşnic şi fără zguduiri, fără răscolirea pasiunilor, fără "demagogie". Cumpănind bine năzuintele lui *Platon* si lui *Aristotel*, ajungem la concluzia că ei n'au vroit decît să deschidă drumul pentru o organizatie politică ratională.

Aceleaşi principii de rationalizare le găsim puse în practică, pe o scară întinsă, în imperiul roman, unde se ajunge, mai ales în partea din Răsărit, la o "birocratizare" foarte înaintată care a servit apoi ca model pentru toate Statele de mai tîrziu.

Există deci nu numai posibilitatea dar si tendinta de rationalizare progresivă a organizaţiei tuturor formelor pure. Ea stă în ierarhizarea indivizilor în temeiul specializării lor într'un anumit domeniu de activitate. Posibilitatea de rationalizare derivă din progresul stiintelor şi al artelor întemeiate pe ştiinte, tendinta ea însăş izvorînd din nevoile practice. Orice societate are nevoie de *"conducători specialisti"* pentru diferitele funcţiuni sociale. Iar societatea care, ea însăş, cuprinde toate functiunile şi tinde a-şi păstra unitatea este natiunea.

O *formă pură* (teoretică), fie Stat, Biserică, sistem economic, n'are nicio semnificaţie fără raportare la o comunitate urnană care are toate functiunile şi care este deci un sistern

evolutiv şi autonom. *Inăuntrul* unei natiuni deci se ivesc posibilităti şi tendinte de raţionalizare a functiunilor - a puterilor sociale, din ale căror raporturi de interdependentă şi concurentă se naşte *constituţia natiunii.*

Şi, repet încă odată: liberi sîntem în teorie să construim o unitate mai largă si să considerăm de pildă omenirea ca o comunitate, cercetînd apoi constituţia ei. Adică să cercetăm, daeă există posibilitatea şi tendinta de a o prinde, întreagă, într'o *formă pură* prin raţionalizarea uneia sau a unor functiuni sociale.

Am expus această problemă si am arătat că o astfel de întreprindere părăseste realitatea, întrucît conditiile pentru naşterea unei astfel de comunitati lipsesc cu desăvîrşire. *Procesul dialectic* care stă la baza închegării unei comunităti umane îşi găseşte limitele prin întreruperea diologului din lipsa mijloacelor de înodare şi întretinere a lui. Din indivizi adunati la întîmplare din toate unghiurile lumii nu se poate închega o *comunitate umană*. Fiecare din ei aparţine însă unei comunităti în care s'a născut şi şi-a desvoltat sufletul. Această comunitate merge dela *grupul familial pînă la natiune*, deci dela linia de demarcatie între biologie si sociologie pînă la linia de hotar între sociologie şi morală. Ceea ce înseamnă că natiunea este desăvîrşirea *comunitătii biologice* pe plan spiritual, ea este cea mai largă comunitate umană care, sprijinită pe conditiile biologice, depăşeşte această operă şi se desvoltă şi structurează în temeiul unor principii spirituale. Mijlocul acestei lărgiri este rationalizarea functiunilor, organizarea ratională a *puterilor sociale*, a energiilor sociale. Dar rationalizarea nu cunoaste margini, ea cuprinde toate *fiintele rationale,* deci toată omenirea. Cum însă, pe de altă parte, rationalizarea nu-şi poute da efectul social decît în temeiul închegării unei comunităti morale, ar însemna că ea ar trebui să fie însotită de intensificarea sentimentelor morale pînă la gradul de a cuprinde omenirea întreagă. Rationalizarea atomizează comunitatea prefăcînd-o într'o *asociatie* de indivizi autonomi cari colaborează spre înfăptuirea aceluiaş scop, deci în acelaş domeniu de activitate. Dar colaborarea lor paşnică, cooperarea cere legarea indivizilor prin sentimente de dragoste şi simpatie, cere respectarea normelor morale, a ordinei şi ierarhiei morale.

Pe linia rationalizării se poate încerca si s'a încercat, organizarea unor *forme sociale universaliste* cari să cuprindă întreaga omenire: un Stat universal, o Biseriică universală, un sistem economic universal etc. Termenul de *cosmopolitism* cuprinde toate aceste năzuinte - imperialiste şi universaliste. Dar toate aceste tendinte, în orice domeniu ar fi, trebue să pornească de undeva, dintr'un centru şi să se răspîndească apoi asupra unei sfere mai largi. Trebue să fie un purtător al acestor năzuinte, o *comunitate* care să încerce a cuprinde (a îngloba) restul omenirii într'o organizatie unitară. Ceea ce ar însemna că ea ar trebui să distrugă celelalte comunităti, să le atomizeze, iar, în urmă, să le asimileze, să le *devoreze*. Dar pentru a dobândi, pe această cale, o unitate, o comunitate, asimilarea ar trebui să cuprindă toate functiunile sociale, toate manifestările, începînd cu functiunea biologică pînă la cea morală. Adică amestecul de sînge să fie neîngrăidit, creind un tip biologic unitar, gradul să devie identic precum şi toată ideologia, pe care se întemeiază doar activitatea, să devie aceeas pentru toti oamenii. Ceea ce ar presupune adoptarea aceluiaşi sistem de educatie, etc., aşa cum se petrec lucrurile într'una din comunitătile existente. “Sociologii chimişti" cred că se poate plămădi o astfel de *comunitate umană* universală prin amestecul tuturor elementelor, dar istoria desminte această utopie. Tendintelor umanitariste li se opun tendintele de închegare a unor comunităti omogene cari năzuesc să-si desăvîrşească şi să-şi întărească fiinta lor proprie, unitatea lor perfectă.

Internationalismului i se opune *nationalismul*, universalismului, particularismul - în toate domeniile de manifestare socială.

Amestecul sîngelui e oprit la limita varietătilor biologice, care devin astfel endogame; graiul devine tot mai unitar prin disparitia dialectelor; Statele au tendinta de a deveni “nationale"; protectionismul în economie învinge schimbul liber; Biserica devine natională. *Cosmopolitismul*, în toate formele sale, ar postula deci desfacerea omenirii în *indivizi autonomi,* cari ar încerca apoi să întemeieze, printr'o conventie (contract), o asociatie organizată după norme rationale, aşa cum îşi imaginează *Aristotel* că se poate organiza un Stat democrat, egalitarist, în care fiecare individ să fie şi guvernant şi guvernat, dacă nu în acelas timp, apoi pe rînd, prin alegere sau tragere la sorti, sau, în sfîrşit, stabilindu-se o ierarhie după aptitudini, printr'o selectionare ratională a elitelor cu ajutorul - psihotehnicei.

Nu numai că nu tăgăduim posibilitatea dar afirmăm chiar necesitatea unei astfel de rationalizări a diferitelor functiuni sociale, a diferitelor puteri. Dar sustinem, că rationalizarea îşi dobîndeşte un înlteles şi îşi poate da roadele numai înăuntrul unei comunităti, a unei unităti opusă altor unităti de acelaş gen. Rationalizarea cuprinde însă în sine primejdia de atomizare a comunitătii, de depăşire a sferei ei, dacă între diferitele *puteri* ale comunitătii nu se stabileşte un echilibru, dacă deci o putere îşi dobîndeşte, prin *rationalizare*, un atfel de ascendent încît să anihileze celelalte puteri.

Istoria ne dă multe exemple pentru ilustrarea acestui fapt. Aşa Roma ne dă pilda unei comunităti în care activitatea politică a fost rationalizată în mod unilateral, oprind desvoltarea şi manifestarea celorlalte puteri. Tota aşa în Lacedemonia de ex. In unele cetăti eline s'au desvoltat şi alte activităţi, de pildă la Atena artele şi filosofia, dar în paguba puterii politice sau slăbind, în orice caz, puterea politică. “Democratia" a fost favorabilă puterii spirituale, dar a scăzut puterea politică. Activitatea economică a rămas haotică în toată epoca antică. N'avem “specialişti" în nicio ramură economică.

In teocratiile vechi, puterea religioasă domina toată viata socială, de ex. în Egipt, apoi la Evrei. De aci a rezultat slăbirea celorlalte puteri şi înfrîngerea politică a teocratiilor cînd se întîlniră cu natiuni organizate politiceşte.

Dar daca Romanii, de pildă, i-au învins pe Greci din punct de vedere politic, ei au fost subjugati de Greci prin artă si filosofie.

Dar atît în timpurile vochi cît si în cele noui, tendinta natiunilor, în luptă cu alte natiuni, a fost de a-si dobîndi autonomie şi independenta din toate punctele de vedere, deci de a-si organiza acele puteri cari se dovedeau prea slabe în ciocnirea lor cu aceleasi puteri ale celorlalte natiuni. Adică, între două comunităti umane cari vreau să-i păstreze unitatea lor lupta se dă în toate domeniile: biologic, moral, religios, politic, estetic, economic. Iar peripetiile luptei într'un domeniu au repercusiuni necesare şi inevitabile asupra celorlalte domenii. De ex. o comunitate poate să se închidă si să reziste din punct de vedere biologic, apărîndu-şi puritatea sîngelui, a rasei. Dar, fiind atacată de altă comunitate superioară din punct de vedere moral sau religios sau politic etc. ea nu-si va putea păstra unitatea, independenta, nu va putea fi o *comunitate umană autonomă*. De ex. negrii din Statele Unite. Tot asa Evreii nu reprezintă o comunitate autonomă, lipsindu-le organizatia politică, artele, filosofia. Ei sînt o comunitate imperfectă, întemeiată pe organizarea biologică, religioasă şi economică, dar din punct de vedere politic si în domeniul artelor ei sînt tributarii celorlalte natiuni în ale căror *State* trăiesc. Numai în comunitătile unde *economicul* şi-a dobîndit primatul fată de toate celelalte puteri Evreii şi-au putut dobîndi

un loc conducător. Dar, pentru a-şi păstra dominatiunea, ei trebue să năzuiască a slăbi si distruge toate puterile comunitătii dominate cari i-ar putea înlesni recucerirea puterii economice. Toate puterile acelei comunităti trebuesc deci suburdonate puterii economice şi puse în slujba ei. In acest fel Evreii pot deveni stăpînii unor natiuni neorganizate din punct de vedere economic.

Dar, dacă în domeniul economic Evreii reprezintă pentru teorie un caz privilegiat, Biserica romană ne prezintă un exemplu tipic pentru tendinta de dominatiune universală în temeiul organizarii rationale a puterii religioase. Aici n'avem în fata noastră o comunitate biologică, nici economică, nici politică, ci o comunitate religioasă pură. Toate comunitătile intrate în raza de influentă a catolicismului sînt amenintate să intre subt dominatiunea acestei organizatii, a acestor teologi specialisti, a acestei teocratii care dispune de o tehnică religioasă cît se poate de perfectă. Bine înteles că Biserica romană s'a nascut în conditiuni cînd întemeierea unei teocratii crestine părea posibilă, dată fiind decăderea şi imperfectiunea puterii politice în Apusul Europei. In urmă luptele cu Împăratii si, mai tîrziu, organizarea puterii politice în Statele nationale a zădărnicit înfăptuirea unui imperiu catolic condus de Papă. Mai amintim, în această ordine de idei, dominatiunea franceză în literatură, arte şi filosofie asupra Germaniei si Rusiei pînă la sfîrsitul secolului al XVIII-lea.

Iată deci cum istoria, ne înlesneste să distingem *formele pure* (teoretice) sau rationalizate, pe cari le putem numi puteri, de comunitătile reale, considerate ca sisteme autonome cari au tendinta de a-şi păstra autonomia în luptă cu alte comunităti prin organizarea *tuturor puterilor*.

Am adoptat pentru aceste comunităti numele de natiuni. Tipul ideal al unei natiuni este cel al unei comunităti care îsi poate păstra autonomia şi independenta fată de alte comunităti *din toate punctele de vedere*: biologic, moral, religios, politic, estetic, economic.

Orice natiune are tendinta de a se apropia de tipul ideal. Stiinta socială are menirea să arate: 1) cum se pot organiza puterile în mod rational si *mai ales*: 2) cum se poate ajunge, la echilibrarea si ierarhizarea ratională a acestor puteri. Căci punctul 1) este destul de lămurit pentru a nu mai cere o expunere, pe cînd punctul 2) abia că a intrat, în timpurile noastre în sfera de cercetare a stiintei sociale.

V

Din expunerile precedente ne-am putut dobîndi, nădăjduesc, o notiune clară despre ceea ce este *natiunea*. Prin definitie ea este un sistem social autonom şi evolutiv. Adică ea este o comunitate umană avînd toate functiunile necesare existentei, ei independente, - fată de alte comunităti. Pe plan real, istoric, natiunile se nasc prin luptă, prin tendinta de închidere una fată de alta. Sfera unei natiuni este deci determinată de constelatia internatională într'un moment istoric dat.

Pentru păstrarea autonomiei nationale e necesar, am spus, ca toate *puterile* unei natiuni să fie organizate în aşa fel ca să-i asigure independenta. In practică (istorie) problema a fost deslegată în felul că natiunile şi-au organizat acea putere, sau acele puteri, în primul rînd, cari le-au dat posibilitatea sa se apere împotriva distrugerii autonomiei şi libertătii lor si cari le-au înlesnit nu numai să reziste, dar şi să atace. Adică, dacă lupta s'a dat în domeniul politic, natiunile au căutat să se organizeze politiceşte. Dar o natiune învinsă

politiceşte îşi poate dobîndi o superioritate în alt domeniu, cu tendinta se 'ntelege de a-şi redobîndi şi libertatea politică. Numai în cazul cînd îşi pierde toate *puterile,* ea încetează de a mai exista. Cînd însă, păstrîndu-şi o singură putere, ea nu mai are tendinta de a redeveni o natiune, atunci avem în fata noastră o formă socială pură, o organizatie rationalizată, un mecanism social, dar nicidecum o comunitate umană, autonomă, o *natiune*.

Exemple pentru apropierea de forme pure avem în Biserica romano-catolică, în comunismul marxist, în francmasonerie. Comunităţi autonome, *naţiuni* apropiate de tipul ideal sînt *Statele nationale totalitare*, adică natiuni cari au tendinta de a-si organiza toate puterile în aşa fel ca să ajungă la deplină independentă fată de alte natiuni.

Problema este: cum descoperim posibilitatea unei astfel de organizatii ideale? Metoda nu poate fi decît iarăş cea “istorică". Din imperfectiunea organizatiei comunitătilor istorice (trecute şi prezente) putem afla drumul spre perfectiune. Dar vom renunta aci la speculatiuni metafizice asupra *perfectiunii* în general. *Perfectă este pentru noi comunitatea care, atacată fiind de altă comunitate, în orice domeniu si cu orice mijloace ar fi, îşi dovedeste superioritatea, adică rezistă şi îsi păstrează independenţa, autonomia.*

Dar ştim că puterea unei comunităti în luptă cu altele depinde în primul rînd de solidaritatea ei internă. Aceasta e conditia fundamentală. Oricare ar fi duşmanul, cu orice mijloace ar atacă, problema fundamentală este de a înlătura în interiorul comunitătii orice elemente de conflict. Ceea ce înseamnă de a crea conditiunile *morale* pentru cooperarea indivizilor în vederea luptei cu duşmanii. Intreg tratatul nostru de fată s'a ocupat cu această problemnă şi ea poate fi considerată rezolvată.

Existînd conditiunile morale, urmează necesitatea organizării tehnice, rationale, deci organizarea *puterilor* sociale relevante pentru lupta ce începe. Constatăm deci că *puterea morală* este prima conditie. Si aici amintim că educatia trebue să-şi dea roadele, legînd conştiinţele individuale într'un tot indisolubil. Dar nu vom uita că puterea morală trebue să se sprijine pe cea *biologică*.

Si chiar dela început aceste puteri ne apar organizate în temeiul diferentierii şi ierarhizării naturale a elementelor cari sînt: bărbatii, femeile şi copiii.
Dar de aci încolo se ivesc probleme cari devin tot mai complexe. De ex. *puterea religioasă:* cine să fie preot; sau *puterea politică*: cine să fie ostaş; sau puterea economică: cine să fie *producător* etc. După conceptia democratică şi egalitaristă problerna s'ar prezenta cam în felul următor: dela o vîrstă anumită, zicem 20 de ani, toti mernbrii comunitătii sînt şi preoti şi ostaşi şi producători şi artişti, în fiecare categorie ei se vor ierarhiza după aptitudini, după inteligentă. Indivizii vor exercita toate aceste ocupatiuni după cum cere trebuinţa. Cînd e războiu, toti vor fi ostaşi, cînd trebuesc împlinite riturile religioase toti vor fi preoti, precum şi toti vor munci pentru a produce bunuri economice, toti vor fi artişti etc., fiecare ocupând în aceste diferite “bresle" rangul ce i se cuvine după aptitudinile şi cunoştintele sale.

Dar evolutia istorică a luat altă înfătişare. Un individ nu poate exercita toate activitătile. Imprejurările au impus specializarea, diviziunea muncii. In anumite conditiuni puterea politică a cerut o pregătire care împiedica o reunire a profesiunei politice cu cea economică de pildă ş. a. m. d. Cum dealtminteri funcţiunea biologică şi morală a femeii o exclude dela funcţiunea politică legată de profesiunea militară. In felul acesta s'au format caste, stări sociale, corporatiuni, clase sociale, profesiuni. Iar în fiecare categorie s'a stabilit o erarhie, iarăş după aptitudini, după gradul de specializare, în aşa fel că s'a

selectionat o elită şi o multime condusă.

Dar, Postulatul democratic nu se poate înfăptui decît doar în sfera biologică şi cea morală. Aşa toti indivizii adulti sînt părinţi şi reprezintă elita fată de altii; toţi părintii sînt educatori (elită morală) fată de copii. Intr'o vreme aceiasi părinti erau şi preoti. Dar cînd un tată devine ostaş şi n'are timp să se ocupe cu altceva, tot asa cînd e agricultor sau medic sau inginer, - e lămurit că trebue să existe educatori specializati, preoti specializati, etc.

Putem urmări în istorie cum a fost rezolvată această problemă în conditiuni diferite. Inţelegem necesitatea specializării şi legătura ei cu ierarhia biologică şi morală.

Dar asupra unui punct s'au ivit divergente de păreri, anume cu privire la *ierarhia specializărilor*, a puterilor (functiunilor) sociale. Comunitatea este doar un tot, un sistem. Puterile ei nu pot fi juxtapuse, fiecare din ele functionînd independent de celelalte. Dar care din ele are întîetatea şi de unde derivă întîietatea?

Moraliştii sustin că puterea morală are întîietatea, căci ea asigură şi coeziunea comunitătii şi ea înlesneşte cooperarea puterilor. Observăm însă, că în multe societăti puterea religioasă, în altele cea politică si-a dobîndit primatul, chiar in felul că a anihilat celelalte puteri, le-a oprit desvoltarea normală.

In temeiul observatiei istorice putem formula ipoteza: primatul îşi dobîndeşte acea putere cu ajutorul căreia o comunitate, în luptă cu altele, iese biruitoare. Această putere intrînd prin forta împrejurărilor pe drumul organizării rationale, ea începe să domine şi să hotărască asupra tipului de organizare a comunitătilor, determinînd o anumită ierarhizare a puterilor.

Printr'o analogie vom întelege acest lucru mai lesne. De ce s'a desvoltat la om inteligenta? Fiindcă prin inteligentă şi-a dobîndit biruinţa fată de celelalte animale. Aşa, cînd a început lupta între comunitătile umane, a hotărît puterea politică. Deci ea a fost organizată mai întîi, ea s'a desvoltat, subordonîndu-şi toate celelalte puteri şi punîndu-le în slujba sa. Cînd o astfel de putere ajunge într'o comunitate la ipertrofiere se iveşte primejdia ca, în momentul ce comunitatea e înfrîntă în ciocnirea cu altă comunitate superioară ei în această putere, ea să dispară din istorie. Aşa s'a întîmplat de pildă cu multe „natiuni" biruite de Romani politiceşte.

Dar Grecii, chiar pierzîndu-si puterea politică, au rămas o comunitate, tot aşa Polonezii sau Cehii în timpurile mai noi. Puterea biologică şi morală, puterea religioasă, cea estetică, cea economică poate salva o comunitate dela peire, şi-i poate permite încercarea de a-şi redobîndi autonomia deplină.

Deaceea pentru viata, dăinuirea şi desăvîrsirea unei comunităti, pentru transformarea ei într'o *naţiune*, e important ca toate puterile ei să fie organizate în aşa fel ca ea să reziste altor comunităti - *pe orice linie ar veni atacul*. Războiul modern între natiuni este un războiu totalitar şi reclamă punerea în joc a tuturor puterilor. Slăbirea uneia, înfrîngerea suferită într'un domeniu de activitate, înseamnă că dusmanul a intrat în cetate şi poate încerca distrugerea ei totală.

O natiune deci, în luptă cu alte natiuni, trebue să-şi desvolte şi să-si organizeze *toate puterile*, dar în primul rînd *puterea morală, din care derivă şi pe care se sprijină toate celelalte*. Legarea conştiintelor individuale, înlăntuirea lor indisolubilă în procesul dialectic, prin care se stabileşte şi ierarhia naturală, adică se selectionează elita morală care-şi dobîndeşte un prestigiu necontestat în domeniul spiritual, asa cum părintii îl au în sfera biologică, este o conditie pentru dăinuirea comunitătii. *Educatorii, părinţii*

sufletesti, formează în totalitatea lor (deci împreună cu cei ce nu mai trăiesc trupeşte, dar ne vorbesc prin operele lor) *comunitatea*. Ei trebue să hotărască asupra organizării rationale a puterilor şi asupra ordinei între puteri în vederea păstrării autonomiei comunitătii fată de alte comunităti. Dacă o comunitate se *divizează* în puteri organizate şi fiecare putere pretinde întîetatea şi, în anumite momente, şi-o impune (distrugînd celelalte puteri), comunitatea se găseşte pe o cale greşită; ea e expusă unor continue frămîntări interioare şi poate lesne cădea pradă unui duşman mai bine organizat.

Discutiile teoretice asupra primatului politicului, sau economicului sau esteticului etc. sînt sterpe, dacă nu se consideră unitatea înăuntrul căreia se dă lupta puterilor pentru întîietate. Iar această luptă îşi pierde întelesul şi rostul, dacă nu se ia în seamă, linia pe care se desfăşoară lupta între aceie unităti. A proclama primatul politicului cînd o naţiune e amenintată de altă natiune în domeniul religios, înseamnă a comite o eroare. Ca să reziste atacului pe această linie natiunea trebue să-şi organizeze biserica, să adîncească credinta propăvâduită de biserica natională. Tot astfel în domeniul economic, o naţiune amenintată cu cotropire şi subjugare economică trebue să-şi concentreze şi să-şi organizeze puterea economică, să mobilizeze pe toti membrii natiunii pentru războiul economic.

Dar, iarăş şi iarăş repet, o natiune este *natiune* numai fiind o *comunitate morală* şi fiind o comunitate morală, membrii ei, chiar în virtutea solidaritătii morale, sînt mobilizabili pentru orice războiu. Adică toate celelalte puteri pot fi rationalizate şi organizate servind la întărirea natiunii. Cînd însă coeziunea morală e slăbită, cînd naţiunea se împarte în caste, caase etc., duşmănoase între ele, avem în faţa noastră mecanisme, maşini cari se pat izbi şi sfărîma, dar nu servesc la nimic. Ele dau doar unor indivizi iluzia că sînt puternici şi că pot domina şi exploata pe ceilalti indivizi cu ajutoarele maşinei de care dispun. De aici s'a născut lupta între papi şi împărati, între împărati şi bancheri, între bancheri şi intelectuali etc. Rationalizarea cuprinde în sine primejdia de trezire şi întărire a instinctului de dominatiune a individului. Un specialist de elită are tendinta de a organiza specialitatea sa şi cu ajutorul organizatiei să devie dictator, de ex. “mare-preot al marei-fiinte”.

Stabilind rolul fiecărei specialităti organizate în viata natiunii si recunoscînd primatul ordinei morale, eăreia trebue să i se subordoneze celelalte ordine (organizatii), sociologia si-a făcut pe deplin datoria: ea a arătat cum se pot organiza *puterile* unei naţiuni în aşa fel ca să-i asigure autonomia, libertatea în lupta cu alte naţiuni.

VI

Se poate spune pe scurt: prin organizarea *puterilor* toată naţiunea devine mobilizabilă pentru lupta cu alte naţiuni în orice domeniu ar fi. Dacă într'un domeniu ea se dovedeste inferioară, ea devine tributară altei naţiuni sau altor naţiuni. Ne-am putea imagina cazul că o natiune şi-ar dobîndi superioritatea absolută asupra celorlalte naţiuni într'un singur domeniu; în acest caz ea ar înfiinta *un imperiu universal*, fie politic sau religios sau economic - iar celelalte naţiuni i-ar fi tributare în acel domeniu. Dacă o natiune şi-ar dobîndi superioritatea absolută în toate domeniile, celelalte naţiuni ar înceta să existe si omenirea ar fi reprezentată printr'o singură natiune. Adică nici acea natiune n'ar mai fi natiune, ci ar exista omenirea ca unitate perfectă: biologică, morală, religioasă etc. Dar, în acest caz, ce înteles ar avea de ex. termenul de politică? Impotriva cui să-şi apere

omenirea teritoriul ei, *patria*? Şi asa în toate celelalte domenii. Ar rămînea doar lupta cu natura. Dar cum în acest stadiu ştiintele ar fi pus natura cu desăvîrsire subt stăpînirea omului, omenirea n'ar mai avea împotriva cui să lupte. Ar fi începutul păcii eterne: toate functiuni? Ar fi să se ivească doar o nouă varietate umană sau mecanism perfect adaptat în mod desăvîrsit conditiunilor exterioare. Ceea ce ar însemna că individul uman ar fi perfect din toate punctele de vedere: biologic (n'ar mai fi bolnav), moral (n'ar putea păcătui), politic (ar fi cetătean desăvîrsit) etc. O stare ideală, cum vedem. Dar cum să se nască acea natiune absolut superioară din toate punctele de vedere celorlalte natiuni ? Ar fi să se ivească doar o nouă varietate umană sau o nouă specie animală superioară omului în toate privintele. Las în seama utopistilor să pună la contributie imaginatia lor atît de fecundă pentru a ne zugrăvi înfăptuirea fericirii depline a omenirii. Noi rămînem în sfera realitătii empirice istorice, unde putem constata, în lupta comunitătilor omeneşti cu “natura" şi în lupta lor întreolaltă, *tendinta* spre organizare raţională a functiunilor sociale, fiecare comunitate năzuind a-şi dobîndi si păstra autonomia, libertatea, deci năzuind a deveni o *natiune liberă*, suverană.

Dar aşa cum geometrii pot construi un triunghiu perfect sau un cub perfect - prin definitii şi calcul, - idei în realitate nu există nici punct nici linie nici plan nici care care să corespundă definiţiei, aşa putem *construi* şi noi o natiune perfectă avînd toate funcţiunile pe deplin desvoltate şi organizate. Ea ar reprezenta termenul final spre care tind toate natiunile fără a-l putea atinge cîndva.

Conditiunea pentru naşterea unei astfel de naţiuni perfecte ar fi existenta unui substrat biologic care să reprezente *un tip uman perfect*: sănătos, frumos, inteligent, bun, cu instincte bine echilibrate. Aceşti indivizi perfecti ar constitui un grup familial care ar oglindi, în structura sa, în mod desăvîrşit ordinea biologică umană.

Inlăuntrul acestui grup ar începe apoi procesul dialectic prin care grupul familial biologic s'ar preface într'o comunitate morală, spirituală.

Aplicînd principiile lui *Aristotel* privind organizarea ratională a Statului, “adunarea generală" a comunitătii morale ar fi compusă din totalitatea *educatorilor*, deci a *părintilor*. Din această adunare generală s'ar selectiona apoi *conducerea* „corpul magistratilor", si în sfîrşit si „judecătorii". Ierarhia s'ar stabili în felul că “multimea" ar fi reprezentată prin părinţii *sufletesti*. Idealul *părintelui perfect este Dumnezeu* şi poruncile lui sustin ordinea morală.

Această comunitate ar fi o democratic perfectă, iar selectiunea elitelor s'ar face într'adevăr în temeiul meritului personal, în temeiul virtuiţilor morale. Locul întîiu i s'ar cuveni celui mai bun părinte, învătătorului desăvîrşit, omului care-i întrece pe toti semenii săi din punct de vedere moral.

In acest domeniu femeea ar ocupa nu numai un loc important, de egalitate cu bărbatii, ci am fi dispusi să-i dăm întîietatea. Celei mai virtuoase mame i s'ar cuveni *conducerea* şi hotărîrile ei în chestiuni de *educaţie (morală)* ar trebui să fie legi.

Dacă din punct de vedere biologic i s'ar cuveni primul rang femeii care a născut si a crescut multi copii sănătoşi, în domeniul moral i-am da locul întîiu femeii care si-a crescut copiii în frica lui Dumnezeu şi observarea strictă a preceptelor morale. Forma de guvernămînt ar fi deci, în sfera morală, matriarcatul. Exclusi ar fi din această “organizatie" celibatarii, deci toti cei ce nu sînt părinti. Această conditie *biologică* trebue s'o împlinească orice membru al “organizatiei morale".

Strîns legată de organizaţia morală şi derivînd direct din ea este organizatia religioasă.

Aci însă termenul de părinte şi învătător capătă alt înteles. Elita trebue să se specializeze în teologie.

Avem nevoie deci de o nouă ierarhizare a comunitătii. Bisericile creştine ne dau exemple foarte apropiate de idealul unei *"politii religioase"*. Biserica ortodoxă păstrînd pentru preoti căsătoria, leagă comunitatea religioasă direct de cea morală, lăsînd însă drum deschis pentru formarea unei elite preoteşti, de teologi, cari să se poată dedica cu desăvîrsire conducerii comunitătii religioase.

Problema organizării politice o expune în mod magistral *Aristotel*. Impotriva tuturor teoriilor "moderne", noi rămînern la teoria sa. Dar se 'ntelege că excludem din *Statul nostru* sclavia. "Adunarea generală" politică va cuprinde pe toti bărbatii ostasi, ierarhizari după vîrstă, pregătire profesională şi merite. Din ei se va selectiona deci elita conducătoare, rangurile, atît pentru armata combatantă cît şi pentru functiunile politice administrative şi judecătoreşti. Cei ce nu sînt încă ostaşi sau nu pot fi ostaşi (copiii, femeile, infirmii) nu fac parte din *organizatia politică*. Conducătorul ideal al acestei organizatii este *monarhul* care împreună toate *virtutile cetăteneşti*, de ostaş şi de organizator politic perfect.

Locul al cincileia i s'ar cuveni organizatiei reprezentantilor artelor frumoase: poeti, compozitori, pictori, arhitecţi. Inainte vreme ei erau organizati şi constituiau într'adevăr o *putere natională*. Azi, deşi importanta artelor n'a scăzut şi e recunoscută de toti, artiştii şi organizaţiile lor stau subt stăpînirea, uneori şi alocurea tiranică, a puterii economice şi politice (în alte timpuri subt cea a puterii religioase).

Artizanii ar intra în organizatia a şasea care cuprinde pe toti producătorii de valori economice (utile, de consumatie). Excluşi din "adunarea generală" a acestei puteri, deci şi dela functiuni, sînt toti cei ce nu pot sau nu vreau să producă bogătii.

E lămurit că, după principiile noastre, *elita* unei organizaţii, nu face parte din adunările generale ale celorlalte organizatii, pe cînd "multimea" e împărţită pe organizatii după „virtuţile" şi ocupatiile indivizilor, cari îngăduesc ca un individ să facă parte din mai multe organizatii. Dar, bine zis, orice *individ* e legat de toate organizatiile: mamele nasc doar ostaşi şi preoti etc. *Organizaţia raţională* care constitue o putere cere însă ocupatie efectivă într'o singură specialitate, şi numai ea dă dreptul la un loc în ierarhia acelei specialităti. Cineva poate fi deci agricultor, dar şi ostaş (în timp de războiu). Dar pentru intrarea în elită s'ar cere o specializare *exclusivă.*

O expunere aparte cere o problemă care rămîne nerezolvată atît în *Politica lui Aristotel* cît şi în toate celelalte teorii cari se ocupă de ceea ce numim noi aci „puteri". Intrebarea este anume: cum devine cineva specialist, cum şi prin ce mijloace se înfăptueşte specializarea şi rationalizarea organizării lor?

Răspunsul obicinuit şi adevărat este: prin educatie şi şcolire. *Există deci specialişti a căror specialitate este de a produce specialisti*. Formează acest corp o nouă organizaţie, o nouă *putere* sau pe diferitele *puteri*, avînd aci, înăuntrul organizaţiilor, locul lor bine definit ?

De ex. cei ce fac pregătirea viitoarelor mame, învătîndu-le cum să-şi crească copiii fac parte din organizatia biologică şi apoi morală sau intră în "corpul didactic" de diferite grade într'o nouă organizatie? Tot aşa pentru educatia religioasă, politică, economică etc.

Comunitătile antice n'au un corp didactic, o organizaţie specială pentru formarea de specialişti, iar "scolile" filosofice reprezintă organizatii cari n'au un loc bine definit înăuntrul *natiunii*. La natiunile moderne, "şcoala" a devenit o instituţie cu o organizaţie

proprie. Dar în ce priveşte legăturile ei cu *puterile nationale* domneşte o confuzie completă, rezultată chiar din confuzia tuturor puterilor.

Dacă s'ar înfăptui “separatiunea puterilor" şi ierarhizarea lor după principiile noastre, s'ar deschide drumul şi pentru repartizarea “învătătorilor" pe diferitelie puteri organizate.

Astfel învătătorii dela şcoalele primare ar face parte din *puterea morală*, ei continuînd şi completînd educatia părintească: Dar ei ar aparţinea (ca şi părintii), bărbatii, organizaţiei politice, femeile rămînînd însă în organizaţia morală alături de mame. In scolala secundară, profesorii (şi profesoarele) ar face parte din organizaţia *specialitătii* lor, deşi o delimitare precisă nu e posibilă, aceştia rămînînd în mare măsură legati de comunitatea morală, iar specialitatea lor fiind subordorată educaţiei morale, servind numai pentru pregătirea discipolilor într'o specialitate anumită. Aci e cuprinsă problema *culturii generale* care desăvârşeşte educatia morală şi deschide drumul pentru activitatea într'un domeniu determinat. Chiar în şcolile „profesionale" e nevoie de o cultură generală, de profesori de diferite specialităti, întrucât orice *artă* cere cunoştinte foarte variate.

Alt aspect îl au iarăş şcolile superioare. Universităţile, cari la început serveau în primul rînd pentru formarea de teologi, s'au divizat apoi în *facultăţi*, iar facultătile pe specialităti. Pe lîngă Universităti s'au ivit apoi şcolile superioare speciale politehnicele, academiile etc.

Apartin profesorii Universitătilor şi celorlalte şcoli superioare “corpului didactic" sau organizatiei specialităţii lor ? In care “adunare generală" votează? In toate sau în niciuna? Ar trebui să formeze ei o corporaţiune osebită, deci să constitue *puterea spirituală* cum ar fi dorit *A. Comte*?

Am fi dispuşi să dăm fiecărei *puteri* un corp didactic, învătători de cari are nevoie pentru constituirea ei, dacă nu s'ar opune acestei rezolvări a problemei dificultatea repartizării indivizilor pe specialităti Chiar decum intră în “scoala" în care urmează a fi *instruiti*.

Ni se pare deci mai logic de a-i prinde pe ‚învătători" într'un corp ierarhizat duip-ă ştiintele lor si a cărui elită ar fi reprezentată prin savanti, adică prin oamenii cari ei înşişi formează pe ceilalti învătâtori.

Savantii sînt detinătorii şi sporitorii ştiintelor pe cari le transmit celor ce au să predea apoi aceste stiinte celor ce urmează a le aplica în practică. In fruntea acestor savanţi, şi deci a întregii corporatiuni de învătători, ar sta *filosofii*, cari ar avea menirea să stabilească legăturile îi ierarhia între ştiiniite - începînd dela stiintele naturii pînă la teologie (în înteles aristotelic) şi, ceea ce-i mai important, să stabilească legătura şi ierarhia între toate puterile natiunii, ceea ce, în practică, înseamnă, că ea ar avea să fixeze normele după cari *elitele*, adică specialiştii tuturor organizatiilor ar urma să coopereze pentru a da natiunii cea mai perfectă unitate si solidaritate în manifestările ei fată de celelalte natiuni.

Căci toată mizeria şi imperfectiunea organizatiei unei natiuni rezultă din *confuziunea puterilor*, din lupta *elitelor,* din năzuinta fiecărei elite de a-si institui dominatiunea tiranică asupra celorlalte. Fiecare specialist de elită se crede chemat să conducă întreaga natiune; el apelează la multime căutâna a scădea prestigiul celorlalte elite, arătînd că ele nu tind decît să „exploateze" multimea neştiutoare, s'o înşele etc. Astfel se naşte un antagonism între multime şi diferitele elite, se nasc „revolutii" de diferite feluri (fiecare “organizatie" îşi are revolutiile ei). De haosul ce se iveşte profită apoi indivizii “antisociali", egoişti, fie că actionează izolat, fie că formează bande organizate, “puteri

destructive" în sînul natiunii, cari n'au alt scop decît satisfacerea egoismului “asociatilor". Astfel de puteri oculte anti - şi internationale sînt, de pildă, francmasoneria, trusturile, factiunile politice. Dar pe acelaş plan se găsesc şi organizatiile cari distrug moralitatea: prostituatele, negustorii de carne vie etc. Si aci sînt păcătosi izolati, dar şi organizatii, (asociatii) cu statute scrise sau nescrise. Printr'o bună orînduire a *constitutiei nationale*, toate aceste forte destructive, individuale sau colective, ar putea fi eliminate.

Stim prea bine că în realitate n'a existat şi nu există o comunitate umană care să împlinească toate conditiunile arătate de noi. Dar tot aşa ştim că orice comunitate reală nu se poate mentinea decît prin năzuinta de a se apropia de constitutia ideală schitată de noi aci în linii largi. Stiinta socială n’ar fi ştiintă, dacă n’ar încerca să cuprindă din varietatea formelor sociale realizate în cursul istoriei noţiunea clară a societătii. Ea constată că omul a năzuit şi în domeniul social să ajungă la *organizatie ratională*. Intîiu, împins de nevoia de adaptare la mediu, el a înfăptuit organizaţii partiale (aşa cum i-au dictat împrejurările), trecînd apoi treptat la o organizatie a tuturor domeniilor de activitate.

Organizatia totalitară însă nu poate rezulta decît din buna orînduire, legarea şi ierarhizarea tuturor organizatiilor, ceea ce nu e posibil decît prin recunoaşterea primatului ordinei morale ca prototip al oricărei ordine posibile. Iar această recunoaştere ar fi cu neputintă fără certitudinea că ordinea morală este expresia vointei lul Dumnezeu, a fiintei supreme care a creat lumea şi a instituit norme pentru ordinea universală.

Luptele înăuntrul comunitătilor umane, căderea în păcat a indivizilor, ambitia lor nemăsurată de a înfrînge vointa semenilor lor, de a domni ca “tirani" cu ajutorul unor “organizatii" la a căror conducere au ajuns prin merite persanale şi favoarea împrejurărilor, izvorăşte din ignorarea faptului că „mecanismul social", înfăptuit prin rationalizarea activităţilor, distruge pe conducătorul său, dacă acesta nu pune mecanismul, maşina în slujba comunitătii, avînd menirea să împlinească o functiune necesară pentru viata comunitătii, pentru viata natiunii. Iar ignoranta ea însăş rezultă din faptul că omul uită de Dumnezeu şi de poruncile sale, uită de drumul ce l-a parcurs pentru a-si dobîndi un suflet în comuniune cu alte suflete. Orice “tiran", mic sau mare, îşi distruge sufletul propriu prin distrugerea comunitătii în care a devenit suflet.

Ivirea *Statelor nationale totalitare* din timpurile noastre ne-a uşurat deslegarea teoretică a problemei celei mai bune *constitutii*. Aceste comunităţi merg pe drumul rationaiizării *puterilor naţionale* prin separatiunea dar şi prin ierarhizarea lor. Si se pare că au şi aflat cheia rezolvării practice a problemei întrucît au recunoscut, cel putin în teorie, primatul ordinei morale şi importanta creării de conditiuni biologice, favorabile înăltării omului din animalitate. Lăsînd la o parte terminologia încărcată încă de erorile trecutului, fascismul italian şi national-socialismul german au făcut un pas uriaş spre înfăptuirea unei comunităti umane *ideale*. Pe de altă parte şi în acelaş timp, organizatia comunistă ne arată cum se poate distruge o naţiune prin prefacerea ei într'un mecanism social lipsit de viaţă, efect al rationalizării extreme a organizatiei economice în paguba tuturor celorlalte puteri. Din eroarea teoretică a marxismului care a proclamat nu numai primatul ci realitatea exclusivă a puterii economice, a rezultat în practică tirania cea mai cumplită şi amenintarea întregii omeniri cu readucea în animalitate prin desvoltarea unilaterală şi extremă a puterii politice, aşa se va prăbusi şi comunismul prin rationalizarea unilaterală a economiei, cum gresită a fost conceptia preotimii catolice că prin desvoltarea unilaterală a Puterii religioase toate natiunile vor putea fi supuse dominatiunii papilor.

Dar de ce să ne mirăm că Impăratii, papii, marii bancheri şi industriaşi au porniri

tiranice, cînd vedem cum “specalişti" mai mici, într'o sferă restrînsă năzuesc a-şi impune stăpînirea absolută. Cine nu cunoaşte pe profesorul specialist care crede că un elev care nu dă prea mare atentie specialitătii lui ar merita pedeapsa cu moartea!

In sfîrşit fiecare individ uman are porniri spre tiranie, dar nu poate deveni tiran decît atunci cînd găseşte sclavi cari i se supun. Si aci e miezul problemei: într'o organizatie de specialişti, instituirea tiraniei e foarte dificilă, dar ea e uşoară cînd o specialitate organizată se întîlneşte cu una dezorganizată. Asa şi-a dobîndit economicul primatul (şi apoi stăpînirea) asupra politicului, cînd organizația politică începuse să se destrame...

Istoria a constatat aceste fapte, sociologia a formulat ipoteze si a ajutat să le verifice, filosofia socială să le explice printr'o Teorie a comunitătii omeneşti.

TRAIAN BRĂILEANU

1)___ In China, teoreticienii politici au descoperit cinci puteri, (dar nu în întelesul ce-l dăm noi termenului, dar tot în sfera dreptului constitutional). Vezi: *Kong Chin Tsoug*, La Constitution des cinq Pouvoirs. Theorie Application. Etude sur une doctrine nouvelle du droit public chinois et les Institutions politiques de la Chine moderne. Paris, M. Riviere, 1932.

2)___ Această probleamă a expus-o în mod magistral Max Weber în „Wirtschaft und Gesellschaft".